

Зленко Наталія Миколаївна

Історіографія Європейського Союзу крізь призму минулого до сьогодення

УДК 327.57

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-1.7>

Зленко Наталія Миколаївна
кандидат філософських наук,
доцент кафедри музикознавства
та культурології
Навчально-наукового інституту культури
та мистецтв
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка
вул. Роменська, 87, Суми, Україна
ORCID: 0000-0003-2598-4336

Стаття висвітлює складний історичний шлях розвитку Європейського Союзу, починаючи від минулого і прослідковуючи його динаміку до сьогодення. В аналізі освітлюються важливі етапи формування Європейського Союзу, розглядаючи важливі історичні події, що визначали його траєкторію. Дослідження приділяє увагу ролі видатних постатей, історичних зломів та важливих документів, які вплинули на процес інтеграції у Європі. Проводиться докладний аналіз впливу зовнішніх чинників, таких як економічні кризи та політичні зміни, на становлення та розвиток Європейського Союзу. Метою статті є дослідити історію Європейського Союзу крізь призму минулого до сьогодення, визначити важливі етапи розвитку та оцінити внесок різних історіографічних підходів у розуміння цього процесу. Методологічну основу дослідження сформували системний і прогностичний методи. Системний метод дозволяє аналізувати та управляти складністю історії Європейського Союзу, враховуючи різні рівні взаємодії та взаємозалежності між її елементами. Прогностичний підхід передбачає вивчення та аналіз минулих та поточних тенденцій для формування прогностів щодо майбутнього розвитку Європейського Союзу. Це може включати аналіз економічних показників, політичних рішень, соціокультурних змін та інших чинників. Крім того, робота висвітлює історіографічний підхід до вивчення Європейського Союзу, розглядаючи різноманітні погляди дослідників на важливі аспекти та виклики, що виникали під час розвитку Європейського Союзу. Результати дослідження однозначно підтверджують важливість Європейського Союзу в сучасному світі. Розширення зони вільної торгівлі та створення єдиного ринку сприяли взаємному економічному зростанню, розвитку технологій та зміцненню економічного добробуту серед країн-членів. Дослідження також підкреслює важливість Європейського Союзу у забезпеченні стабільності та безпеки. Створення єдиного ринку без внутрішніх кордонів сприяє співпраці у сферах науки, освіти та культури, що сприяє спільному розвитку та зміцненню єдності серед європейських народів. Завершуючи, робота визначає важливі тенденції та виклики, які супроводжували Європейський Союз протягом його історії, та поглиблює розуміння його розвитку від минулого до сьогодення.

Ключові слова: Європейський Союз, інтеграційний процес, транснаціональні аспекти, європейська ідентичність, міжрядове співробітництво, державний суверенітет.

Вступ. З давніх часів людство формувало в собі прагнення об'єднати зусилля та створити спільний простір для мирного співіснування. У цьому контексті історія Європейського Союзу (ЄС) виходить далеко за межі простого хронологічного наративу, вона є витканою з ниток інтриг, визначних подій та постійної трансформації. З погляду історіографії, дослідження історії ЄС крізь призму минулого до сьогодення – це не лише розкриття важливих моментів, а й спроба розібратися у виникненні та розвитку цього унікального політичного об'єднання. Стежити за перипетіями ЄС від його економічних коренів до сучасних викликів – це подорож у часі, що освітлює не лише минуле, але й розкриває інформацію до розуміння сучасності та майбутнього цього унікального союзу. Історіографія ЄС становить собою вивчення та аналіз історії та розвитку ЄС як політичної та економічної об'єднаної структури:

1. Початковий етап (1950–1970-ті роки) – період становлення ЄС відзначався переважною увагою до політичних та економічних аспектів інтеграції. Значна зацікавленість була приділена створенню спільних інституцій, таких як Європейська комісія

та Рада Європейської спільноти. Науковці висвітлювали чинники, які призвели до утворення ЄС, такі як прагнення до уникнення нових війн та економічної стабільності.

2. Динаміка розширення (1980–1990-ті роки) – поступово збільшуючи своє членство, ЄС почав вивчати аспекти розширення та їх вплив на європейську ідентичність і політику.

3. Кризи та виклики (2000–2020-ті роки) – з появою нових викликів, таких як економічна криза, міграційна криза та вихід Великої Британії з ЄС (Brexit), науковці активно вивчають, як ЄС реагує на такі випробування. Досліджуються причини й наслідки цих подій, а також вплив на політичний ландшафт та ідентичність європейців.

4. Соціокультурні аспекти, адже в останні роки експерти все більше звертають увагу на соціокультурні аспекти інтеграції в ЄС, тобто досліджуються транснаціональні аспекти європейської ідентичності, взаємодія різних культур та мов у складі ЄС.

5. Геополітичні виклики – аналітики розглядають також геополітичні виклики, зокрема відносини з іншими світовими потужностями, такими як Сполучені Штати Америки та Китай. Вивчаються зміни

в ролі ЄС на світовій арені та вплив зовнішньої політики на внутрішні справи [3, с. 135].

Тому, історіографія ЄС постійно розвивається, враховуючи сучасні події та тенденції, що дозволяє отримувати глибоке розуміння історії та перспективи розвитку ЄС.

Мета та завдання. Дослідити історію ЄС крізь призму минулого до сьогодення, визначити важливі етапи розвитку та оцінити внесок різних історіографічних підходів у розуміння цього процесу. Вивчити та оцінити основні течії історіографії, які вплинули на тлумачення історії ЄС, розкриваючи різноманітні погляди на інтеграцію та європейський проєкт через призму наукових досліджень.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження сформувавали системний й прогностичний методи. Системний метод дозволяє аналізувати та управляти складністю історії ЄС, враховуючи різні рівні взаємодії та взаємозалежності між її елементами. Прогностичний підхід передбачає вивчення та аналіз минулих та поточних тенденцій для формування прогнозів щодо майбутнього розвитку ЄС. Це може включати аналіз економічних показників, політичних рішень, соціокультурних змін та інших чинників.

Результати. В сучасний період стрімкого розвитку науково-технічного прогресу неможливе існування держав без їх взаємодії, а взаємодія може здійснюватися як через політичні, так і економічні відносини. ЄС вважають сьогодні головною і найбільшою інтеграційною групою у світі. Загальна кількість населення ЄС, яка становить 27 країн, станом на 1 січня 2022 року становила майже 450 мільйонів людей, за статистикою служби Eurostat [14, с. 301]. Історія ЄС розпочалася ще у 1951 році з наднаціонального органу, який керував видобутком вугілля та чорною металургією – European Coal and Steel Community (Європейського об'єднання вугілля і сталі). Офіційною датою створення цього союзу вважається 1957 рік, і тоді він мав назву – European Economic Community (Європейська Економічна Спільнота). За наміром, – це повинно було призвести до створення митного союзу, який був створений наприкінці 60-х років, а також спільного ринку товарів і послуг.

В науковій літературі існують різні підходи до періодизації європейської інтеграції.

Становлення інтеграції (1950-ті – початок 1970-х років) було спричинене кількома чинниками. У 1950 році французький міністр закордонних справ Робер Шуман запропонував створення європейської вугільно-сталевої спільноти. Така ініціатива визначила початок інтеграційних процесів та визначалася як спроба об'єднати ресурси для запобігання конфліктам та сприяння економічному взаємозв'язку між країнами [15, с. 27].

У 1957 році шість країн (Франція, Німеччина, Італія, Бельгія, Нідерланди, Люксембург) підписали

Treaties of Rome (Римські договори), чим створили European Economic Community та European Atomic Energy Community (Євратом). Це сприяло економічній інтеграції та створенню спільного ринку [11, с. 57]. У 1960–70-і роки інтеграційні процеси поширилися на інші сфери, такі як соціальна політика, та відбулося розширення, зокрема, Велика Британія, Данія та Ірландія вступили у ЄС (1973 р.). Згодом у 1985 році була запропонована програма створення Єдиного внутрішнього ринку, яка визначила наступний етап інтеграції та сприяла зняттю торговельних бар'єрів між країнами ЄЕС.

Концепція європейської конструкції, ініціатором та першим автором якої був відомий політичний діяч і керівник плану післявоєнного відновлення економіки Франції Жан Моне, пізніше лягла в основу європейської інтеграції. Чинні принципи цієї концепції включають:

- замість Європи, з багатьма суперечностями необхідно створити єдину, миролюбну Європу на засадах демократії, економічного добробуту і соціального консенсусу, миру та рівноправного співробітництва;

- єдина Європа повинна будуватися поступово, з акцентом на пріоритетні області, де співпраця є найбільш актуальною та досяжною;

- об'єднання повинно розпочатися у сфері економіки, що максимально відповідає насущним потребам країн й не торкнеться особливо чутливих сфер державного суверенітету (таких як національна безпека, оборона, зовнішня політика);

- важливою умовою руху до єдиної Європи повинно стати формування єдиної правової бази та системи спільних інститутів [13, с. 116].

27 травня 1952 року ті ж шість країн підписали Договір, що створює Європейське оборонне співтовариство (Treaty establishing the European Defence Community). Також розпочалася підготовка до угоди, що засновувала Європейське політичне співтовариство. Згідно з нею передбачалося створити нову (федеральну за типом) структуру органів у сфері зовнішньої політики, оборони та захисту прав людини. Проте в серпні 1954 року Національні збори Франції відхилили Договір про ЄОС, після чого було припинено підготовку другого договору [13, с. 163]. Спроба прискорити військово-політичну інтеграцію не вдалася, і європейське зближення розвивалось переважно в економічній сфері протягом багатьох років.

Період з початку 70-х років до 1984 року був часом випробувань і пошуків для Європейської спільноти та Європейської спільноти з атомної енергії, а також для їхніх спільних інституцій та членів. Початок 1970-х років був відзначений двома світовими потрясіннями. У серпні 1971 року стався розпад валютної системи Bretton Woods (Бреттон-Вудса), заснованої на золотому стандарті долара. Сполучені Штати Америки, через виснаження золо-

тих резервів у зв'язку з війною у В'єтнамі, відмовилися обмінювати пред'явлені їм долари на золото на вимогу французького уряду. Це покінчило зі стабільною практикою визначення обмінних курсів національних валют за їхнім золотим вмістом. У 1973 році на фоні арабо-ізраїльської війни сталася перша нафтова криза: країни Organization of the Petroleum Exporting Countries (ОПЕК) збільшили експортні ціни у чотири рази. У 1978 році підйом цін на нафту відновився, а загалом з 1970 по 1980 рік вони зросли в десять разів [2, с. 51].

В галузі політики відбулися значущі зміни. Зокрема, Спільнота розпочала впровадження регіональної політики, головним інструментом якої став створений у 1975 році European Regional Development Fund (Європейський фонд регіонального розвитку) й відбулося розширення функції й значно збільшено бюджет Європейського соціального фонду, а у 1984 році була прийнята Перша рамкова програма науково-технічного розвитку ЄС [8, с. 231].

Приєднання Великої Британії до ЄС, яка до війни мала численні колонії, дозволило країнам Спільноти розширити особливий діалог з країнами, що розвиваються. Продовження двох Яундеских конвенцій (Yaounde Convention) у 1975 році призвело до підписання нової конвенції у столиці Того, місті Ломе, з 46 країнами Африки, Карибського басейну та Тихого океану [12, с. 126].

У 1962 році Велика Британія подала заявку на вступ до ЄЕС. Однак цьому завадила Франція. У 1967 році Велика Британія подала нову заявку, яка призвела до того ж самого результату. Головним противником її вступу був президент Франції Шарль де Голль, який вважав, що через свої особливі зв'язки зі Сполученими Штатами Америки, Велика Британія буде грати негативну роль в ЄС, підірвавши його єдність та самостійність у відносинах з США.

Переговори щодо вступу Великої Британії, а також Данії, Ірландії та Норвегії до Європейської Спільноти розпочалися лише у 1969 році, незабаром після відставки де Голя. Три перші країни стали його членами з 1 січня 1973 року, тоді як національний референдум в Норвегії мав негативний результат. За приростом економічної потужності це розширення стало найбільшим в історії ЄС: його ВВП збільшився більше ніж на 30% [4, с. 701].

У другій половині 70-х років почалися переговори з Грецією, Португалією та Іспанією, таким пропозиціям передували політичні зміни в цих країнах. У Греції впала військова диктатура «Greek junta», а у Португалії та Іспанії перемогли – причому, без кровопролиття – демократичні революції, які ліквідували диктаторські режими [6, с. 184]. У 1981 році Греція стала десятим членом ЄС. Іспанія та Португалія вступили в нього вже на новому етапі розвитку Європейської Спільноти, у 1986 році.

Період нового піднесення інтеграційного формування (1985 р.–2004 р.) в ЄС характеризувався значущими подіями та розвитком. Акт European Economic Area (Європейського економічного простору), який набрав чинності з 1 липня 1987 року, ставив своєю головною метою створення єдиного внутрішнього ринку товарів, послуг, капіталів та осіб до грудня 1992 року. Таким чином, ЄС повернувся до довгострокової мети, сформульованої ще в Римському договорі. Акт European Economic Area став найбільшим програмним документом ЄС з часу підписання Римських договорів [9, с. 6].

Договір про Європейський Союз (Treaty on European Union) був підписаний 7 лютого 1992 року в нідерландському місті Маастрихт та набув чинності 1 листопада 1993 року [5, с. 107]. Важливо зрозуміти, що Договір про Європейський Союз не доповнював укладений у 1957 році Договір про Європейську економічну спільноту, а створював ще один фундаментальний документ. З того часу ЄС функціонує на основі двох основних договорів – Договору про ЄЕС і Договору про Європейський Союз. Всі наступні договори (Амстердамський договір, Ніццький та Лісабонський договори) лише вносили поправки до обох цих актів, але не створювали нових.

Згідно з Договором про Європейський Союз, Спільнота отримала нову назву, відповідну вищому рівню інтеграції. Договір розширив повноваження органів ЄС на нові сфери, які традиційно є предметом національного суверенітету. Таким чином, багато хто сприйняв його як крок до створення Європейської федерації (Об'єднаних Штатів Європи) [4, с. 823]. На практиці перехід до політичного союзу до цього часу не відбувся. Маастрихтський договір відкрив нові перспективи для політичної інтеграції. Тут планувалося перейти від координації зовнішньої політики держав-членів ЄС до загальної зовнішньої політики та політики безпеки. Для цього вводилися загальні позиції ЄС (прийняті з актуальних міжнародних питань) і спільні дії держав ЄС (у формі гуманітарних місій та військових операцій у третіх країнах). Держави-члени зберегли свої суверенні права в цьому напрямку, але одночасно зобов'язалися утримуватися від будь-яких дій, що суперечать інтересам ЄС і послабляють його єдність.

Амстердамський договір був підписаний у столиці Нідерландів 2 жовтня 1997 року. Він становив собою скоригований та розширений варіант Маастрихтського договору. Найбільш суттєві зміни стосувалися внутрішніх справ та юстиції. Питання візового контролю, надання притулку, імміграції, охорони зовнішніх кордонів, а також юридичне співробітництво з цивільних справ (наприклад: шлюби, розлучення, аліменти, батьківські права) були перенесені з третьої «основи» до першої.

Інакше кажучи, вони перейшли зі сфери міжурядового співробітництва у сферу компетенції Спільноти. У третій «основі» залишилися кримінально-правове співробітництво та митне співробітництво країн ЄС [10, с. 94]. До права ЄС були включені правила Шенгену (про скасування контролю на внутрішніх кордонах та охорону зовнішніх кордонів), які раніше діяли автономно і залишалися поза його юрисдикцією. Таким чином, було посилено наднаціональний елемент управління зовнішніми кордонами Союзу. Тепер кожна країна ЄС, що має зовнішній кордон, охороняє свою ділянку відповідно до загальних правил.

Відзначимо, що на початку 90-х років розвивалася транспортна політика, відкрили ринок транспортних послуг, розпочалося будівництво європейських транспортних коридорів, а екологічна політика стала більш активною, зросла її роль в стратегії сталого розвитку ЄС. У соціальній політиці з'явилися нові напрямки – підтримка зростання зайнятості, боротьба з бідністю, гендерна політика (сприяння фактичній рівності статей) й у 1999 році була утворена Європейська політика безпеки й оборони.

У 2000 році на засіданні Європейської ради у столиці Португалії була прийнята Лісабонська стратегія. Її основною метою було перетворення ЄС на найконкурентнішу і динамічну економіку світу. Планувалося досягти цього за 10 років шляхом новітніх досягнень науки та техніки та реалізації принципів сталого розвитку. Проте програма швидко опинилася на межі розгортання і була серйозно переглянута у 2005 році [5, с. 109].

З 1 січня 1986 року Іспанія та Португалія стали його учасниками. За рівнем економічного розвитку вони відстали від більшості інших країн-членів. Проте їхній фактичний вступ до ЄС відбувся успішно і завершився до середини 90-х років. З 1 січня 1995 року членами ЄС стали Австрія, Фінляндія і Швеція. Норвегія, як і в 1972 році, підписала договір про вступ, але знову не увійшла в нього через негативний результат референдуму. Вступ цих країн, які мали статус нейтральних, став можливим лише після її завершення. Це розширення було для ЄС найбільш органічним і легким, оскільки всі три країни мали високий рівень розвитку економіки й політичних систем.

Європейський Союз в умовах глобалізації (з 2004 року до 2020). ЄС від 2004 до 2020 року пройшов через важливі трансформації, враховуючи вплив глобалізаційних процесів на його розвиток. Однією з важливих подій цього періоду було розширення ЄС у 2004 році, коли до нього приєдналися 10 нових країн, включаючи країни Центральної та Східної Європи. З 1 травня 2004 року ще 10 країн стали членами ЄС: Польща, Угорщина, Чехія, Словаччина, Словенія, Естонія, Латвія, Литва, Кіпр і Мальта. Вступ ще двох країн, Болгарії

та Румунії, було відкладено до 2007 року, оскільки вони не повністю відповідали копенгагенським критеріям. Згодом 1 січня 2007 Болгарія та Румунія долучилися до ЄС, – це призвело до збільшення регіональної різноманітності й поглиблення економічного та політичного об'єднання.

Глобалізація відіграла важливу роль у розвитку європейської економіки, сприяючи створенню єдиної ринкової зони та зміцненню конкурентоспроможності європейських компаній. Одночасно ЄС активно взаємодіяв з іншими світовими гравцями, розширюючи свої торговельні відносини та укладаючи угоди про співпрацю в різних галузях. Це дозволило ЄС займати важливе місце в глобальних економічних і політичних процесах. З іншого боку, період з 2004 по 2020 рік також визначався внутрішніми викликами для ЄС, зокрема, кризами єврозони та міграційною кризою. Глобалізація підкреслила потребу єдності в управлінні економічними та соціальними викликами, але також поклала випробування на здатність ЄС ефективно реагувати на негативні явища та забезпечувати стабільність у внутрішній політиці.

Висхідна залежність від імпорту енергоресурсів змусила ЄС серйозно зайнятися енергетичною безпекою. У 2005–2009 рр. Єврокомісія оприлюднила кілька документів, в яких викладені основні напрямки енергетичної стратегії ЄС. Основними завданнями є: диверсифікація джерел і шляхів постачання енергоресурсів; створення єдиного конкурентоспроможного ринку електроенергії та газу на території ЄС; збереження енергії та підвищення її ефективності; збільшення виробництва відновлюваної енергії. У цьому контексті ЄС активно розвиває співпрацю з країнами-постачальниками нафти та газу в Європу. Однак інтереси окремих країн-членів ЄС в енергетичній сфері часто не збігаються, тому важко досягти їх узгодження. Заклики Єврокомісії «говорити одним голосом» з енергетичними партнерами ЄС дають ефект від випадку до випадку [7, с. 209].

Варто зауважити, що Brexit, або вихід Великої Британії з ЄС, є однією з найважливіших та найскладніших подій у сучасній історії Європи. Референдум, який відбувся 23 червня 2016 року, призвів до тісного голосування, в результаті якого 51,9% голосів виборців підтримали вихід. Ця подія визначила початок складного процесу виходу Великої Британії з ЄС та розпочала новий етап в історії обох сторін [5, с. 120]. Процес вихідних переговорів, що тривав майже чотири роки, був складним та напруженим. Основні питання включали умови торгівлі, правовий статус європейських громадян, фінансові зобов'язання, а також майбутні відносини між Великою Британією та ЄС. Відмінність думок та заплутаність питань призвели до великої нестабільності на політичній та економічній аренах. Після багатьох труднощів, 31 січня 2020 року

Велика Британія офіційно залишила ЄС. Це визначило початок перехідного періоду, під час якого обидві сторони уклали нові угоди.

На початку 2020-х років Європейський Союз (ЄС) стикається з рядом важливих викликів та завдань, а саме:

1. ЄС стикається з великими економічними викликами, пов'язаними зі зменшенням економічної активності через пандемію, торговельними та економічними розбіжностями, російсько-українською війною, а також внутрішніми розбіжностями між країнами ЄС.

2. Проблема міграції залишається актуальною. ЄС шукає рішення для кращого управління міграційними потоками, а також спільних підходів до врегулювання статусу біженців та мігрантів.

3. Європейський Союз стикається з політичними викликами, такими як зростання популізму та відсутність єднання в деяких питаннях серед країн-членів.

4. Цифрова революція та швидкий розвиток технологій створюють нові виклики у сфері кібербезпеки, захисту особистих даних та регулювання цифрового простору.

5. Збільшення загрози тероризму, кібератак та гібридних загроз вимагає посилення координації у сфері безпеки та оборони серед країн ЄС [1, с. 23].

На нашу думку, формування прогнозів щодо майбутнього розвитку ЄС визначається комплексом чинників, які включають політичні, економічні, соціокультурні та геополітичні впливи. На перший погляд, ЄС стане свідком подальшого розширення та консолідації своїх політичних і економічних зв'язків. З приєднанням нових країн і зміцненням спільних інституцій, ЄС може посилити свою роль на міжнародній арені.

Однак, з іншого боку, виникають виклики та перепони, зумовлені внутрішніми та зовнішніми чинниками. Внутрішні напруження, пов'язані з різницями в економічному розвитку та підходах до політики, можуть стати на шляху гармонізації. Більшість країн-членів ЄС також постають перед труднощами та викликами міграційної політики, що може вплинути на їхню стабільність. Ще однією важливою обставиною є геополітична динаміка, через висхідну роль Китаю та інших регіональних акторів може змінити баланс сил у світі та впливати на позиції ЄС.

У світлі цих викликів і можливостей, важливим елементом майбутнього ЄС буде здатність до адаптації та реформ. Зміцнення внутрішньої солідарності, розвиток інновацій та ефективних стратегій зовнішньої політики буде визначати успіх ЄС в майбутньому, забезпечуючи стабільність, процвітання та роль важливого гравця на світовій арені.

Висновки. Отже, історіографія ЄС, розглянута від минулого до сьогодення, є складною і структурно багатозаровою.

На початковому етапі, у 1950–1970-ті роки, дослідження акцентувались на політичних та економічних аспектах створення ЄС, обґрунтовуючи це як стратегічний крок для уникнення нових конфліктів та забезпечення економічної стабільності в регіоні. Згодом, у 1980–1990-ті роки, увага розширилась на динаміку розширення та його вплив на європейську ідентичність та політику. Сучасні дослідження враховують глибинні трансформації, зокрема економічні кризи, міграційні труднощі та Brexit, які впливають на внутрішню та зовнішню політику ЄС.

За допомогою системного та прогностичного підходів, історіографія ЄС може бути аналізована як динамічний процес, що враховує взаємодію різних аспектів та передбачає можливі напрями розвитку. Дослідження у рамках системного підходу вказує на важливість розуміння ЄС як системи, що складається з політичних, економічних, соціокультурних та інших компонентів, взаємодія яких формує європейський проєкт. Прогностичний підхід дозволяє визначити можливі напрямки розвитку, спираючись на аналіз історичних тенденцій та розуміння сучасних викликів. Історіографія ЄС, оглянута в такому контексті, стає важливим інструментом для розуміння та формування подальшого шляху європейської інтеграції.

Тому регіональна інтеграція в Західній Європі формувалася в особливих умовах. Значний вплив на неї мали характерні для післявоєнного періоду тенденції до миру та об'єднання, а також створення біполярної міжнародної системи та розпад колоніалізму. Створення відповідних інституцій означало системний прорив у практиці міжнародного співробітництва. Ці об'єднання вийшли далеко за межі традиційних міжнародних організацій. Вони передбачали передачу частини національного суверенітету на наднаціональний рівень та ставили за мету формування єдиної спільноти зі спільною долею.

Протягом своєї історії ЄС переживав як успішні, так і досить складні періоди. Проте, в довгостроковій перспективі інтеграція продовжувала розвиватися. Європейська спільнота послідовно рухалася спочатку до митного союзу, потім – до єдиного внутрішнього ринку і, нарешті, до валютного союзу. На території ЄС забезпечено свободу переміщення товарів, послуг, капіталів і осіб. Починаючи з окремих галузей економіки та торгівлі, інтеграційний процес поступово охоплював все ширші сфери: транспорт, наукові дослідження, екологію, енергетику, культуру тощо. З 90-х років став видимим прогрес у сфері спільної зовнішньої політики та оборони. Зараз інтеграція певною мірою охоплює практично всі аспекти громадського життя країн-членів.

Успіх інтеграції безпосередньо пов'язаний з особливою політичною культурою та правовою системою Євросоюзу. Невід'ємні суперечності

між окремими країнами та групами інтересів вирішуються завдяки активному діалогу та постійній спрямованості на досягнення компромісу.

Повсякденне функціонування ЄС забезпечує створена десятиліттями система інститутів, норм, методів та процедур. Ця система дозволяє узгоджувати інтереси різних сторін при прийнятті рішень, а потім контролювати їх виконання. У процесі розвитку ЄС його міжнародні позиції значно зміцнилися. На початкових етапах основу зовнішніх зв'язків складали пільгові торгові угоди з колишніми колоніями європейських країн. Тепер ЄС має розвинуту мережу угод і діалогів з більшістю країн, регіонів та інтеграційних об'єднань світу. Його міжнародна співпраця охоплює економіку, політику, правопорядок, науку, культуру. ЄС сприяє просуванню своїх цінностей та інтересів на світовій арені, активно бере участь у роботі міжнародних організацій та у реформуванні чинної системи міжнародних відносин.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бойко І. Європейський Союз: історія становлення та його значення для України. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*, 2023. №76. С. 5–32.
2. Бородін І., Варавва І. Теоретико-правова ідея становлення Європейського Союзу. *Юридичний вісник*. 2020. № 3(56). С. 49–55.
3. Кавунник А. Л. Регіональні аспекти міжнародної політики Європейського Союзу в контексті Східного партнерства. *Література та культура Полісся*. № 99. Серія Історичні науки. № 13. 2020. С. 133–143.
4. Barnard C., Peers S. *European union law*. Oxford University Press, 2023. 1032 p.
5. Germond C., Rye L. *Teaching European Union politics: the perspective of history*. Teaching European Union Politics. Edward Elgar Publishing. 2024. P. 106–122.
6. Hill C., Smith M., Vanhoonacker S. *International relations and the European Union*. Oxford University Press, 2023. 600 p.
7. Hodson D. *The institutions of the European Union*. Oxford University Press, 2022. 504 p.
8. Keukeleire S., Delreux T. *The foreign policy of the European Union*. Bloomsbury Publishing, 2022. 480 p.
9. Kahn S. *European Union: the bright future of enlargement*. Les Notes de la Fondation Jean Jaurès. 2023. P. 1–14.
10. Lelieveldt H., Sebastiaan P. *The politics of the European Union*. Cambridge University Press, 2023. 341 p.
11. McCormick J. *Understanding the European Union: a concise introduction*. Bloomsbury Publishing, 2020. 277 p.
12. Pekarčíková M., Staníčková, M. *Analysis of the current integration process: from the past to the future of the European Union*. Eastern Journal of European Studies. 2022. № 13(2). P. 116–139.
13. Rietbergen P. *Europe: a cultural history*. Routledge, 2020. 730 p.
14. Rosamond B. *The European Union. International Organization and Global Governance*. Routledge, 2023. P. 292–306.
15. Segers M. *The Origins of European Integration: The Pre-History of Today's European Union, 1937–1951*. Cambridge University Press, 2023. 244 p.

REFERENCES:

1. Boiko, I. (2023). Yevropeiskyi Soiuz: istoriia stanovlennia ta yoho znachennia dlia Ukrainy [The European Union: the history of formation and its significance for Ukraine]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia yurydychna*, 76, 5–32 [in Ukrainian].
2. Borodin, I. & Varava, I. (2020). Teoretyko-pravova ideia stanovlennia Yevropeiskoho Soiuzu [The theoretical and legal idea of the formation of the European Union]. *Yurydychnyi visnyk*, 3(56), 49–55 [in Ukrainian].
3. Kavunnyk, A. L. (2020). Rehionalni aspekty mizhnarodnoi polityky Yevropeiskoho Soiuzu v konteksti Skhidnoho partnerstva [Regional aspects of the international policy of the European Union in the context of the Eastern Partnership]. *Literatura ta kultura Polissia* 99. Seriiia Istorychni nauky, 13, 133–143 [in Ukrainian].
4. Barnard, C. & Peers, S. (2023). *European union law*. Oxford University Press.
5. Germond, C. & Rye, L. (2024). *Teaching European Union politics: the perspective of history*. Teaching European Union Politics. Edward Elgar Publishing, 106–122.
6. Hill, C., Smith, M. & Vanhoonacker, S. (2023). *International relations and the European Union*. Oxford University Press.
7. Hodson, D. (2022). *The institutions of the European Union*. Oxford University Press.
8. Keukeleire, S. & Delreux, T. (2022). *The foreign policy of the European Union*. Bloomsbury Publishing.
9. Kahn, S. (2023). *European Union: the bright future of enlargement*. Les Notes de la Fondation Jean Jaurès, 1–14.
10. Lelieveldt, H. & Sebastiaan, P. (2023). *The politics of the European Union*. Cambridge University Press.
11. McCormick, J. (2020). *Understanding the European Union: a concise introduction*. Bloomsbury Publishing.
12. Pekarčíková, M. & Staníčková, M. (2022). *Analysis of the current integration process: from the past to the future of the European Union*. Eastern Journal of European Studies, 13(2), 116–139.
13. Rietbergen, P. (2020). *Europe: a cultural history*. Routledge.
14. Rosamond, B. (2023). *The European Union. International Organization and Global Governance*. Routledge, 292–306.
15. Segers, M. (2023). *The Origins of European Integration: The Pre-History of Today's European Union, 1937–1951*. Cambridge University Press.

Historiography of the European Union through the Prism of the Past to the Present

Zlenko Nataliia Mykolaivna

PhD in Philosophy,
Associate Professor at the Department
of Musicology and Cultural Studies
Educational and Scientific Institute
of Culture and Arts
of the Sumy State Pedagogical University
named after A. S. Makarenko
Romenska str., 87, Sumy, Ukraine
ORCID: 0000-0003-2598-4336

The article covers the complex historical path of the European Union, starting from the past and tracing its dynamics to the present. The analysis highlights the important stages of the formation of the European Union, considering the important historical events that determined its trajectory. The study focuses on the role of prominent figures, historical breaks, and important documents that influenced the process of integration in Europe. A detailed analysis of the impact of external factors, such as economic crises and political changes, on the formation and development of the European Union is being conducted. The purpose of the article is to explore the history of the European Union from the past to the present, to identify important stages of development and to assess the contribution of different historiographical approaches to understanding this process. The methodological basis of the study was formed by the systemic and prognostic methods. The systemic method allows us to analyze and manage the complexity of the history of the European Union, taking into account the different levels of interaction and interdependence between its elements. The prognostic approach involves studying and analyzing past and current trends to make predictions about the future development of the European Union. This may include analyzing economic indicators, political decisions, socio-cultural changes, and other factors.

In addition, the work highlights the historiographical approach to the study of the European Union, considering the various views of researchers on important aspects and challenges that have arisen during the development of the European Union. The results of the study clearly confirm the importance of the European Union in the modern world. The expansion of the free trade area and the creation of a single market have contributed to mutual economic growth, technology development, and economic prosperity among the member states. The study also emphasizes the importance of the European Union in ensuring stability and security. The creation of a single market without internal borders promotes cooperation in science, education and culture, which contributes to joint development and strengthening of unity among European nations.

The paper concludes by identifying important trends and challenges that have accompanied the European Union throughout its history and deepens the understanding of its development from the past to the present.

Key words: European Union, integration process, transnational aspects, European identity, intergovernmental cooperation, state sovereignty.